

Данченко Ірина Олексіївна

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри ЮНЕСКО
«Філософія людського спілкування» та соціально-гуманітарних дисциплін
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

Данченко Ирина Алексеевна

*кандидат педагогических наук, доцент кафедры ЮНЕСКО
«Философия человеческого общения» и социально-гуманитарных дисциплин
Харьковский национальный технический университет
сельского хозяйства имени Петра Василенко*

Danchenko Irina

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Kharkiv Peter Vasilenko National Technical University of Agriculture*

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ СТУДЕНТІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩИХ АГРАРНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ ЗРЕЛОСТИ СТУДЕНТОВ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ ВЫСШИХ АГРАРНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

PEDAGOGICAL TECHNOLOGY OF FORMATION OF SOCIAL MATURITY OF STUDENTS IN EDUCATIONAL PROCESS OF HIGHER AGRARIAN EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Анотація. Обґрунтовано теоретико-методологічні засади моделювання складних систем. Визначено поняття педагогічна технологія формування соціальної зрілості соціальна зрілість студентів вищих навчальних технічних закладів і визначено основні складові педагогічної технології формування соціальної зрілості соціальна зрілість студентів вищих навчальних технічних закладів.

Ключові слова: педагогічна система, педагогічна технологія, освітні та виховні технології, технологізації навчально-виховного процесу, складові педагогічної технології формування соціальна зрілість студентів вищих аграрних навчальних закладів.

Аннотация. Обоснованы теоретико-методологические основы моделирования сложных систем. Определено понятие педагогическая технология формирования социальной зрелости социальная зрелость студентов высших учебных технических заведений и определены основные составляющие педагогической технологии формирования социальной зрелости социальная зрелость студентов высших учебных технических заведений.

Ключевые слова: педагогическая система, педагогическая технология, образовательные и воспитательные технологии, технологизации учебно-воспитательного процесса, составляющие педагогической технологии формирования социальной зрелости студентов высших аграрных учебных заведений.

Summary. The theoretical and methodological foundations of modeling complex systems are substantiated. The concept of pedagogical technology for the formation of social maturity is defined as the social maturity of students in higher educational technical institutions and the main components of pedagogical technology for the formation of social maturity are determined by the social maturity of students in higher educational technical institutions.

Key words: pedagogical system, pedagogical technology, educational and up-to-date technologies, technological development of teaching and educational process, components of pedagogical technology of social maturity of students of higher agrarian educational institutions.

Вступ. Відродження і розбудова національної системи освіти як ланки виховання свідомих громадян, формування освіченої, творчої особистості, забезпечення пріоритетного розвитку людини, відтворення й трансляції культури й духовності в різноманітності вітчизняних та світових зразків; виведення освіти на рівень розвинутих країн світу шляхом докорінного реформування її концептуальних, структурних та організаційних засад з метою підвищення загальної та професійної культури особистості, впливають на розвиток вищої професійної освіти. Це, в свою чергу, вимагає нових підходів, як до розуміння процесів розвитку та формування особистості, так і до організації даного процесу, ядром якого повинна стати групова співпраця, гуманізація, демократизація, націленість на розвиток особистості та особистісного потенціалу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розгляд основних тенденцій еволюції та перспектив розвитку вищої освіти в Україні став можливим завдяки фундаментальним дослідженням цих проблем вітчизняними науковцями.

Слід назвати роботи В. Андрущенка, В. Астахової, В. Бакірова, В. Воловича, І. Гавриленка, Л. Герасіної, Л. Губерського, Г. Зборовського, Ф. Зіятдінової, Г. Климової, В. Кременя, С. Макеєва, В. Нечаєва, А. Овсяннікова, Є. Подольської, А. Ручки, О. Скідіна, М. Тітми, В. Тюріної, Ф. Філіпова, Ф. Шереги, В. Ягупова та ін.

Разом із тим, теоретичний аналіз наукових праць свідчить, що проблема забезпечення процесу формування соціальної зрілості студентів вищих аграрних навчальних закладів (далі ВАНЗ) педагогічною технологією ще не стала предметом цілісного наукового дослідження.

Постановка завдання (цілей статті). Метою статті є обґрунтувати необхідність забезпечення навчально-виховного процесу ВАНЗ педагогічною технологією формування соціальної зрілості студентів-аграріїв, а також визначити основні складові відповідної педагогічної технології.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині актуальними в управлінні процесом формування особистості стають передбачення, оперативність, постановка мети, вибір пріоритетів, інноваційність, широке залучення та розвиток соціальних інститутів, зміна системи стимулювання та інформації, розробка та реалізація проектів, програм розвитку. Відомо, що людина стає цивілізованою, коли в її поведінці панує доцільна раціональність, тобто мова йде про технологічність. Якщо спочатку технологія створювалась як обмежений засіб для досягнення конкретних цілей, то сьогодні через технологічну творчу діяльність людина відчуває свою місію. Технологія, на думку О. Асмолова, дозволяє здійснити «стрибок з царини необхідності в царину свободи» [1].

Погоджуючись з думкою Г. Хакена [13, с. 16], ми вважаємо, що системам самої різної природи прита-

манні властивості самоорганізації, які відбуваються за рахунок перебудови існуючих і створення нових зв'язків між елементами системи.

У Великому енциклопедичному словнику «зв'язки між елементами структури (підсистемами)» вивчається науковим напрямом — синергетикою [5, с. 351].

Синергетика, як узагальнює дане поняття А. Семенова, це сучасна теорія самоорганізації, що вивчає зв'язки між елементами (підсистемами), які утворюються у відкритих системах завдяки інтенсивному (потоківому) обміну інформацією (речовиною, енергією) з навколишнім середовищем у невідношуваних умовах [8, с. 65]. Самоорганізація, зауважує авторка, як головний елемент синергетики є процесом, в якому створюється, відтворюється або удосконалюється організація складної динамічної системи [8, с. 65].

В аспекті побудови та функціонування педагогічної технології формування соціальної зрілості студентів-аграріїв ця теза особливо важлива.

Крім того, варті уваги погляди А. Ворожбітової, яка розглядає педагогічну синергетику як синтез багаточинникової взаємодії у зустрічних процесах виховання і самовиховання, освіти і самоосвіти, навчання і самонавчання, що матеріалізується в особистості того, хто навчається [6, с. 22] і М. Федорової, яка визначає педагогічну синергетику як галузь педагогічного знання, світогляд якої відображений в теорії, принципах і закономірностях самоорганізації педагогічних систем [12, с. 54].

Спеціальною властивістю педагогічних систем є наявність зон трансформації — криз, або структурних резонансів — різких структурних перебудов від нижчих, до вищих рівнів. Кожний суб'єкт у межах власного розвитку сприймає реальність, що змінюється, тому взаємодія у відкритій системі сприяє розвитку компетенцій її суб'єктів. Компетенція, наголошує Г. Белицька, — це внутрішні, потенційні, приховані психологічні новоутворення (знання, уявлення, програми (алгоритми) дій, системи цінностей і відношень), що потім виявляються у компетентностях людини як актуальні, діяльнісні прояви [2, с. 38].

З цієї точки зору виникає необхідність повністю відмовитися від уявлень про навчально-виховний процес як процес повідомлення і передачі інформації. За таких умов докорінно змінюється і роль викладача, який в нових умовах покликаний стати організатором навчально-виховного процесу, в якому студент стає активним суб'єктом навчальної діяльності, допомогти студенту самому розвивати власну особистість. Для цього потрібна науково і методично обґрунтована педагогічна технологія, що включає опис та регламентацію дій викладача і студента, умови, відповідний діагностичний інструментарій для досягнення навчально-виховних цілей.

Технологізація освітнього простору бере свої витoki з наукових здобутків І. Павлова, В. Бехтерева, О. Ухтомського, С. Шацького та інших.

Метою технологізації навчально-виховного процесу стало створення всебічно обґрунтованих проєктів, що в межах можливого гарантували одержання прогнозованого результату. Зокрема В. Беспалько вважає, що технологія має бути приречена на педагогічний успіх незалежно від майстерності викладача та умов, у яких відбувається його діяльність, а «специфіка педагогічної технології полягає в тому, що за її допомогою конструюється такий навчальний процес, який повинен гарантувати досягнення поставлених цілей» [3, с. 23].

Існує досить велика кількість тлумачень поняття «педагогічна технологія»: сукупність прийомів, засобів організації навчального процесу (Т. Шамова); модель організації навчального процесу (В. Тюріна); система функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів навчання з метою досягнення ефективного прогнозованого педагогічного результату, який має прогностичний характер (Г. Селевко); сплановане і послідовне втілення на практиці педагогічного процесу (А. Глузман, О. Дубасенюк, В. Сластьонін); сфера професійних знань про методи і засоби навчання та теорію їх використання на практиці (І. Зязюн, О. Пехота, С. Сисоева) та багато інших.

Необхідне зазначити, що у науковій літературі існують різноманітні підходи до аналізу поняття «технологія», які необхідно структурувати за трьома основними підходами: науковим, що трактує технологію як науково розроблене рішення певної проблеми, що ґрунтується на досягненнях теорії і практики; формально-описовим, згідно з яким технологія є моделлю, описом цілей, змістом, методами і засобами, алгоритмом дій, що застосовуються для досягнення запланованих результатів; процесуально-дієвим, що трактує технологію як процес реалізації діяльності, послідовність та порядок функціонування і зміни всіх його компонентів, в тому числі об'єктів і суб'єктів діяльності.

Необхідно звернути увагу на той факт, що технологічний процес завжди передбачає певну послідовність операцій з використанням необхідних засобів та умов. У процесуальному розумінні технологія відповідає на питання: «Як зробити?», наголошує О. Глузман. Моделювання, звертає увагу науковець, припускає визначення мети навчання (для чого?), відбір та побудову змісту освіти (що?), організацію навчального процесу (як?), методів та засобів (за допомогою чого?), взаємодію викладачів та студентів (хто?) [7, с. 275].

Освітні та виховні технології прийнято визначати як засіб забезпечення науковими принципами процесу проєктування інноваційної чи модернізованої практики навчання та виховання. Це припускає наукове обґрунтування мети та завдань професійної підготовки фахівців та їх виховання, відбір адекватного змісту навчальних дисциплін та виховних заходів, вибір об'єктів вивчення, видів діяльності

для розробки аудиторних та позааудиторних форм навчально-виховної діяльності; вибір методики оцінювання результатів впровадження технології. На відміну від методик, технології в освіті проєктуються, виходячи з конкретних умов та орієнтуються на певний прогнозований результат.

Іншими словами, *педагогічна технологія є процесуальною складовою структурно-функціональної моделі формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ*, що пов'язана з дидактичними принципами, процесами, прийомами, засобами, умовами, методами й організаційними формами навчання та виховання. Ця складова повинна відповідати на питання: «Як виховувати / формувати результативно?».

У будь-якій педагогічній технології можна виокремити такі основні компоненти: концептуальний, який відображає «ідеологію» проєктування і впровадження педагогічної технології; змістовно-процесуальний, який відображає мету (загальну і конкретні цілі); зміст навчального матеріалу, методи і форми навчання, виховання, розвитку студентів; методи і форми педагогічної діяльності викладача; діяльність викладача з управління навчально-виховним процесом; професійний компонент, який відображає залежність успішності функціонування і відтворення спроектованої педагогічної технології від рівня педагогічної майстерності викладача [11].

Науковці наголошують, що педагогічна технологія повинна задовольняти основні методологічні вимоги (критерії технологічності), а саме: концептуальність (кожна педагогічна технологія має спиратися на відповідну наукову концепцію, що охоплює філософське, психологічне, дидактичне і соціально-педагогічне обґрунтування досягнення освітніх цілей); системність (педагогічна технологія повинна мати всі ознаки системи: логіка процесу, взаємозв'язок усіх її частин, цілісність); керованість, яка припускає можливість діагностичної постановки мети, планування, проєктування процесу навчання та виховання, поетапної діагностики, варіювання засобами і методами з метою корекції результатів; ефективність (сучасні педагогічні технології існують у конкурентних умовах і повинні бути ефективними за результатами й оптимальними витратами, гарантувати досягнення запланованого стандарту навчання та виховання); відтворюваність, що передбачає можливість застосування (повторення, відтворення) педагогічної технології в інших однотипних освітніх установах, іншими суб'єктами [9, с. 46].

Таким чином, педагогічна технологія навчання та виховання передбачає управління дидактичним та виховним процесом, що містить організацію діяльності студента і контроль за цією діяльністю. Ці процеси безперервно взаємодіють: результат контролю впливає на зміст управляючих дій, тобто передбачає подальшу організацію діяльності в інтересах досягнення цілей, визначених на основі освітніх та виховних стандартів.

Аналіз практики дозволяє нам виокремити базові етапи педагогічної технології: теоретичний, що визначає мету, завдання, суб'єкти й об'єкти навчально-виховного процесу; методичний, який включає технологічний процес: організацію і планування процесу професійної підготовки; використання при цьому відповідного змісту, форм, методів і засобів; управління процесом засвоєння знань (формування особистісних якостей); діагностику і корекцію досліджуваного процесу; процедурний — вирішення завдань, пов'язаних з організацією діяльності з апробації, усуненням недоліків, формулювання рекомендацій і вироблення алгоритму дій.

Опираючись на дослідження І. Беґа, який наголошує на необхідності «переосмислення феномену «виховання» в сучасній соціокультурній ситуації вимагає розроблення технологічних інноваційних засобів свідомого оволодіння зростаючою особистістю духовною цінністю як серцевиною виховного процесу» [4]. Соціально-духовною цінністю нашого дослідження є соціальна зрілість студентів ВАНЗ.

При чому, під соціально-духовними цінностями розуміємо, спираючись на дослідження І. Тарасен-

ко, «різноманітну багатогранну систему утворень у свідомості суспільства і індивіда, в якій відображаються актуальні потреби, інтереси, смаки, культура поведінки, спілкування, комунікації та діяльності, його творча спрямованість і духовні здібності (представляються нами як соціально, так і особистісно вироблена сукупність властивостей і якостей людини сприймати, відчувати, усвідомлювати духовно-культурні цінності суспільства, а також відтворювати та втілювати їх в життя і жити ними)» [10, с. 49]. Отже виникає необхідність побудови педагогічної технології формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ, реалізація якої, наголошує І. Беґа «передбачає свідоме привласнення вихованцем певної духовної цінності» [4, с. 56]. У нашому дослідженні такою соціально-духовною цінністю виступає соціальна зрілість особистості студентів-аграріїв.

Тому, спираючись на дослідження Т. Алексеєнко, І. Беґа, М. Каґана, Л. Канішевської, А. Лякішевої, О. Пєхоти, В. Радула, Р. Сайчук, Р. Сопівника, В. Тюріної, Т. Шамової та інших, теоретичні та практичні здобутки сучасної педагогіки, наш власний досвід виділяємо наступні складові педагогічної

Рис. 1. Основні складові педагогічної технології формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ

технології: прогностично-аналітична; методологічна; змістовно-операційна; когнітивна; емоційно-ціннісна; мотиваційно-цільова; вольова (енергетична); контрольно-оцінна (рис. 1).

Визначаємо, що ефективність педагогічної технології формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ залежить від ефективності кожної її складової.

Висновки. Таким чином, *педагогічна технологія є процесуальною складовою структурно-функціональної моделі формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ*, що пов'язана з дидактичними принципами, процесами, прийомами, засобами, умовами, методами й організаційними формами навчання та виховання студентів.

Педагогічна технологія формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ складається відповідно з шести складових, поетапне моделювання, а також науково-методичне забезпечення яких, у навчально-виховному процесі вищого навчального аграрного закладу, на нашу думку, сприятиме підвищенню ефективності формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ.

Перспективи подальших наукових розвідок. Водночас, теоретичні та практичні дослідження підтверджують необхідність цілеспрямованої роботи щодо методичного забезпечення педагогічної технології формування соціальної зрілості студентів ВАНЗ.

Література

1. Асмолов А. Г. От униформы к достоинству / А. Г. Асмолов // Новая газета. — 2015. — № 41.
2. Белицкая Г. Э. Социальная компетенция личности / Г. Э. Белицкая // Сознание личности в кризисном обществе, 1995. № 3. — С. 37–48.
3. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / Владимир Павлович Беспалько. — М.: Педагогика, 1989. — 191 с.
4. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку / І. Д. Бех. — Київ: Академвидав, 2012. — 256 с.
5. Большой энциклопедический словарь / гл. ред. А. М. Прохоров. — изж. 4-е. — М.: Сов. Энцикл., 1986. — 1630 с.
6. Ворожбитова А. А. Теория текста: антропоцентрическое направление / А. А. Ворожбитова. — М.: Выс. шк..., 2005. — 365 с.
7. Глузман А. В. Профессионально-педагогическая подготовка студентов университетов: теория и опыт исследования: [монография] / А. В. Глузман. — К.: Поисково-издательское агентство, 1996. — 257 с.
8. Семенова А. В. Прадигмальне моделювання у професійній підготовці майбутніх вчителів: монографія / Алла Семенова. — Одеса: Юридична література, 2009. — 504 с.
9. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості: підруч. / С. О. Сисоєва. — К.: Міленіум, 2006. — 346 с.
10. Тарасенко І. Р. Формування соціально-духовних цінностей засобами фізичної культури в процесі професійної підготовки студентської молоді: дис. ...канд. пед. наук: 13.00.08 / Тарасенко І. Р. — Ставропілля, 2005. — 187 с.
11. Тюріна В. О. Сутність і структура професійної компетентності курсантів як майбутніх працівників органів внутрішніх справ / В. О. Тюріна, О. О. Тюрін // Проблеми сучасної педагогічної освіти [Електронний ресурс]. — 2005. — Вип. 8, ч. 1. — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/pspo/2005_8_1/doc_pdf/turina.pdf.
12. Федотова М. Г. К содержанию понятия «транзитивное общество» / М. Г. Федотова // Весник. Вятского гос. Гуманист. Ун-та. — Вып. 1. — Т. 1. — № 2010. — С. 28–31.
13. Хакен Г. Синергетика. Иерархия самоорганизующихся системах и устройствах / Г. Хакен. — М.: мир, 1985. — 456 с.